

Космеда 2000: Космеда, Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики [Текст] / Тетяна Космеда. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с. – Бібліогр. : с. 312-335. – ISBN 966-613-131-5.

Приймачок 2004: Приймачок, О. Модальна метафора в українських пареміях [Текст] / Оксана Приймачок // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. – Вип. 34, Ч. I. – С. 239-243. – Бібліогр. : с. 243.

Скаб 2010: Скаб, М. Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки та перспективи [Текст] / Марія Скаб // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : збірник наукових праць. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – Вип. 506-508 : Слов'янська філологія. – С. 3-10. – Бібліогр. : с. 9-10.

Sources and Abbreviations

ГРНП 1910 : Галицько-руські народні приповідки : [у 3 т] [Текст] / [зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко] – Львів : Друкарня Наукового товариства імені Шевченка, 1910. – Т. 3. – 699 с.

Маршак 1999 : Маршак, С. Друзья-товарищи [Текст] / С. Маршак. – М. : Махаон, 1999. – 76 с. – (Золотая серия). – ISBN 5-88215-685-8.

УНПП 1955: Українські народні прислів'я та приказки [Текст] / [упорядники В. Бобкова, Ф. Лавров та ін. ; відпов. редактор М. Т. Рильський]. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1955. – 446 с.

УПП 1984: Українські прислів'я та приказки [Текст] / [упорядкування С. В. Мишанича та М. М. Пазяка]. – К. : Дніпро, 1984. – 390 с. – (Б-ка укр. усної творчості).

У статті розглянуто мовний образ священнослужителя, зафіксований в українській паремійній картині світу. Проаналізовано засоби репрезентації священика, визначено загальні тенденції моделювання негативної конотації в пареміях на основі актуалізації негативної оцінки, що зафіксовано в мовній свідомості українців, їх ментальності.

Ключові слова: мовний образ, паремія, паремійна картина світу, конотація, негативна оцінка, мовна свідомість, ментальність.

Available 17 September 2013.

Olga Prasol

УДК 81.42: 162.1

POLONISMS IN “GALICIAN-RUSSIAN FOLK BYWORDS” BY IVAN FRANKO

The article deals with the specificity of the Polonisms used in the “Galician-Russian folk bywords” composed by I. Franko. The article studies not only direct borrowings from the Polish linguoculture to the Galician one, but also the existence of the parallel use, equivalents, representation of the Slavonic archetypes and their pragmatics peculiarities. The examples of extension and constriction of the proverbs meanings, the creation of proverbs on the basis of the actual use of the utterance have been commented upon in this article.

Keywords: Polonism, borrowing, byword, linguoculture, equivalent, pragmatics.

Problem and relevance of the research. The composition of each language is replenished in two ways: by creating new words and expressions using its own potential and by loanwords. The problem of a loanword research has always been topical due to the regular character of borrowing, though in different periods it could be strengthened or weakened depending on the influence of extralinguistic factors. However, L. Hontaruk draws attention to the fact that “поширенню

полонізмів сприяли не лише екстралінгвістичні чинники, а й близька спорідненість двох мов. Адже відомо, що елементи, які не особливо відрізняються, легко піддаються взаємообміну. Велика подібність багатьох слів, фразеологізмів і синтаксичних конструкцій спричиняла перемішування їх у пам'яті мовців. Мовні елементи польського походження могли, таким чином, сприйматися як забарвлені (найчастіше експресивно) варіанти або синоніми українських відповідників” (“wide use of Polonisms was facilitated not only by extralinguistic reasons, but also due to close relation of the two languages. It is a well-known fact that similar linguistic elements can easily interchange. High degree of similarity of words, phraseological units and syntactic constructions cause their mingling in speakers’ consciousness. Thus linguistic elements of Polish origin might be perceived as (firstly expressively) the tinged variants or synonyms of Ukrainian equivalents”) [Гонтарук 2004]. Loanwords from the Polish language were particularly relevant in times of direct interaction of the Ukrainian and Polish linguistic cultures, but when it comes to contacts between Galicians and Poles, it is clear that till the middle of the XXth century these contacts were extremely important which could not but leave a trace in the Galicians’ subculture. While composing the collection of **Galician-Russian** bywords Ivan Franko, of course, tried to trace the influence of the Polish language, linguistic culture primarily, on the formation of paroemias fund, what he consistently and systematically reflects upon in “**Galician-Russian** folk bywords” by making certain notes and remarks. Up to this time “**Galician-Russian** folk bywords” concluded and interpreted by Ivan Franko, has not been investigated in connection with the problem of representation of Polonisms.

The degree of the problem study. A lot of scientific studies by such scholars as L. Arkhipenko, I. Bilodid, I. Ohienko, O. Potebnya, V. Simonok, S. Smal-Stotskyi, N. Sovtys, O. Styshov and others have been devoted to the problem of foreign loanwords and the process of their assimilation. Polonisms as a phenomenon of the Ukrainian language and speech were investigated by such linguists as M. Bednazh, D. Budnyak, L. Hontaruk, J. Dzendzelivskyi, V. Pidubna, L. Tkach and some others, and Polonisms, which function in academic, **publicistic** and artistic discourse of Ivan Franko, were studied by N. Blinova, N. Demyanenko, A. Doroftey, I. Lipkevych, M. Onyshkevych, A. Pilko et al.

The purpose of this scientific exploration is to describe the peculiarities of the Polish influence on the formation of paroemias fund of Galicians, depicted in “**Galician-Russian** folk bywords,” compiled by I. Franko.

The purpose raises the following **tasks**: 1) reviewing the existent approaches to the studying of Polish borrowings into Ukrainian; 2) clarifying the specific character of the borrowed Polish paroemias; 3) eliciting I. Franko’s input into the research of this phenomenon.

The main material presentation. In the “Preface” to the first volume of the **book** “**Galician-Russian** folk bywords, sayings, similes and image sentences,” I. Franko noted that he began to collect and record **materials** “from the lips of the people” while studying in gymnasium, from the beginning of the 70th, and the first volume came out in 1905. So, over 30 years Franko collected materials, engaging various collections and information recourses submitted by colleagues and associates. Ivan Franko called proverbs, sayings, humorous sayings “the bywords” in a generalized way. The volume of this collection is quite large – more than 30,000 items, including many loanwords primarily from the Polish language. As I. Franko actively attracted facts of the Polish language into the collection, let us try to outline the specific character of this phenomenon.

1. If in the Polish language there are paroemias similar to the Galician ones, Ivan Franko gives the corresponding equivalents, indicating the existence of a common Ukrainian-Polish paroemias fund, cf.: *Та ще ти не а́мїнь. Знач. ще не кінець, ще не гинеш. Пор. Adalb. Amen. Jeszcze to nie amen. Jeszcze nie amen. Nie koniec jeszcze, jeszcześmy nie wygrali* (Adalb. Amen 1, s. 4) [Франко 2006: 28]; *Був би ангел, коби не роги. Роги – атрибут чорта. Приповідка про людей на вид добрих та чесних, а в трупті зіпсованих і підлих. Пор. польське “aniol z rogami” (Adalb. Aniol 2), Aniolek z razurkami (rogami)* (Adalb. Aniol 2, s. 5) [Франко 2006: 28-29]; *Меже дванацїтьма апостолами найшов сі єден Юда. Загальне*

значінь: в більшій компанії все знайдеться якийсь зрадник та негідник. Пор. Adalb. Judasz 2. *I między apostoły byli Judasze* (Adalb. Judasz 2, s. 193) [Франко 2006: 28-29].

2. Making remarks about the origin of paroemias, I. Franko necessarily indicates the existence of parallels in the Polish language, for example: *Абишум дістає*. Нім. *Abschied* – відставка від військової служби. Поговорка уживається і в ширшій значінню: відлучений, відправлений, прогнаний із якогось становища. Пор. польське *Dostał absztyd niemiecki* (Adalb. Niemiec 6, s. 335) [Франко 2006: 25]. As we can see, the researcher, having represented the paroemias of German origin, refers to the equivalent of this phraseological unit in the Polish language, thus we have verbal confirmation of its German origin.

3. In some cases I. Franko gives comments containing linguistic **and** cultural information, an indication to the archetypes similar and different in the Ukrainian and Polish linguistic **cultures**, namely, gender paradigm of knowledge representing the same pragmatics, for example, the dictionary entry with the keyword БАБА (woman) that contains the following examples of paroemias and relevant pragmatic information: *Баба а чорт, то собі рідня*. Згідний, ненависний погляд на жінку як на знаряд злого духа значно старший від християнського аскетизму, але ним розвинений у всіх консеквенціях, уведений навіть у канонічне право. У поляків: *Baba gorsza jak diabeł* (Adalb. Baba 121) [Франко 2006: 37]; *Баба з воза, коням лекше. ...кобилі...* Коли хтось позбудеться зайвого помічника, тягару, завади. Пор. Adalb. *Baba. Baba z woza, koniom lżej* (Adalb. Baba 12, s. 6); *Баба з пекла родом. On ta babę z piekła rodem* [Франко 2006: 37]. *Добра баба до поради*. Жіноча ремонстрація супроти чоловічого: *йти геть, що ти мені поможеш!* Зовсім інше значіння має споріднена з нею приповідка у поляків: *Po radę do baby, a przez nią do czarta*, себто: *хіба чорт може дати гіршу раду, як баба* [Франко 2006: 39]. *З бабов би і біда кінця не урвала*. “Біда” в значінню чорта; “кінця урвати” – дійти до ладу. У поляків простіше: *Z babą czart nie poradzi* [Франко 2006: 40]. *Не сіло, не впало: дай бабо сало*. Знач.: без причини, не приготований берися щось робити. Сісти і впасти в такому сполученню, значить прилетіти, прибути. Те саме в польськiм: *Ni siadło, ni padło, daj babo sadło!* [Франко 2006: 42]; *Роди бабо, коли бабі з літ вийшло*. Те саме в польськiм [Франко 2006: 43].

I. Franko, feeling the pragmatics of Ukrainian and Polish languages and relying on his linguistic and communicative competence, reflects upon the “power” of paroemia, for example: *Баране, не мути воду вовкови!* Натяк на звісну Езопову байку, оброблену й у нас Глібовим п.з. *Вовк та ягня*. Значення приповідки іронічне: *слабкий, не роби кривди сильному*. Очевидно вістрє вимірене против сильного, що шукає собі заціпки. Пор. менше виразу польську припов. *Baranie, nie mąć wody!* [Франко 2006: 52]. Franko calls Polish byword “less expressive”. In this case we come across the analysis of the precedent texts that became the basis of the paroemia formation.

4. Motivation of Polish origin of Galician paroemia, cf.: *Маєш бабо редути!* Редути – масковий баль. Оповідання, яке дало очевидно почин тій приповідці, про нещасні пригоди баби на масковім далі, я не чув. Приповідка, первісно польська, вживається, коли кому несподівано трафиться якась прикрість або перешкода. *Masz babo redutę!*... [Франко 2006: 41]; БАЙБАРЗО. 1. *Він мя має за байбарзо, а я си байдуже*. Знач. Він мене легковажить, помітує мною. *Байбарзо* = ба + і + барзо (дуже). 2. *Має мі за байбарзо*. Див. попередню припов. Те саме у поляків [Франко 2006: 48]. *Niema go i za bajbardzo* (Adalb. Bajbardzo, s.11). In this case direct loanwords function in colloquial speech: I. Franko explains the motivation of a loanword that did not become a fact of literary Ukrainian language, but remained in the language of Galician linguistic culture.

5. However, when I. Franko does not find similar meaning of paroemia in the Polish language, i.e. in Polish phraseological dictionaries, he also mentions this, commenting on the phenomenon. The examples below illustrate a dictionary entry БАБИН (woman’s), cf.: *Бабина донька, а економа кінь все гладенькі*. Баба пестячи доньку годує її добре, а робити не велить. Так само економів кінь не йде до тяжкої праці, бо вживається тільки до верхової їзди.

Подібне у Поляків, пор. Adalb. Baba 26; Brzoz. Baba 2 (*Babusina wnuczka, młynarska suczka, ekonomski koń*) [Франко 2006: 46], but: **Бабина донька, попова господиня, а економів кінь завше гладонькі**. Очевидно приповідка польського походження і має на думці господиню латинського ксьондза, яка не потребує журитися сім'єю і може дбати тільки про свою вигоду. Ані в Адальб., ані у Бжоз. такого варіанта сеї приповідки нема [Франко 2006: 46], that is Franko also extends paroemias fund of the Polish language.

6. Ivan Franko criticises inaccuracies of interpretation of some paroemias existing in Polish dictionaries, cf.: **Вдячний як баран**. Мабуть іронія; баран штовхає й того, хто дає йому їсти, пор. польське (з іншим вістрем): **I mały baran często czabana wybodzie**. Варто зауважити, що Адальберг пояснює “czaban – gatunek większych baranów”, хоч у словнику Лінде міг знайти (I,344) властиве поясненє: великий віл, або пастух-волярь [Франко 2006: 52].

As we can see, Ivan Franko acts not only as a composer and interpreter of appropriate paroemias. The researcher deeply treats their representation, his comments are multifaceted and involve not only the Ukrainian language, but Polish as well, as Ivan Franko makes passing remarks on the existing discrepancies in presenting interpretations of paroemias in contemporary Polish phraseological dictionaries, namely “Księga przysłów, przypowieści i wyrażen przysłowiowych polskich” by Samuil Adalberh, the famous Polish paroemiologist, and “Przysłowia polskie” by Franchishek Korab Bzhozowskyi.

S. Pylypchuk observed that “одним із напрямків підготовчої діяльності ученого став ґрунтовний джерелознавчий аналіз, спрямований на пошук іноземних пареміографічних пам'яток та наукове опрацювання якнайбільшої кількості інонаціонального прислівного матеріалу” (‘judicious analysis of resources became one of the trends in the scientist’s preparatory activity; it was aimed at the exploration of foreign paroemiographic sources and scientific processing of the voluminous paroemic data of the other language’) [Пилюпчук 2008: 178-179].

Ivan Franko emphasized that “international element” is of great importance in the forming of bywords. “Зазначити його, вказати хоч приблизно його розмір, тобто вказати в нашій приповідковій скарбі процент елементів чи то внесених до нас із чужих жерел, чи взагалі спільних нашому народови з іншими, се була також важна і не легка задача, яку я поклав собі при обробленю своєї збірки приповідок. Розуміється, вичерпати в тій ціли всю величезну приповідкову літературу ріжних народів було понад мої сили й засоби; я обмежив тут свою задачу остільки, що перевів найстаранніше порівнанє наших приповідок з польськими (збірки Адальберга та Бжозовського)...” (‘It was an important and not an easy objective that I set when composing this collection of bywords to assess at least approximately the percentage of elements either borrowed from other sources or common for both our and other peoples in our bywords treasure. It is clear that it was above my strength and means to analyze completely the huge amount of bywords literature of different peoples, so I limited my task to the comparison of our bywords with Polish ones (Adalberh’s and Bzhozowskyi’s collections)...’) [Франко 2006]. Comparative component in “Galician-Russian folk bywords” has great scientific value and is a ready material for the current research because it contains completed source base.

Conclusions. Thus, “Galician-Russian folk bywords” is a unique source for the analysis of loanwords in the Ukrainian language, especially considering Galician linguistic culture. Ivan Franko represented in an original way the linguistic and cultural interaction of the Galicians and Poles, showing common and different features in paroemias funds of Galician and Polish linguistic cultures, pointing at the cases of direct loanwords from the Polish language, common loanwords from other languages, arhetypical thinking of the Poles and Galicians, showing differences in the perception of paroemias and their representation, i.e. in relevant pragmatics. Ivan Franko noticed the difference in the structure of multivalued paroemias. His comments are extremely valuable, and we see **the prospect of the research** in the need for a complete and coherent analysis of the Ivan Franko’s dictionary of paroemias for the separation of the corresponding types of loanwords including pragmatics of established expressions. In addition this dictionary can serve as a source for

the creation of the Ukrainian-Polish and Polish-Ukrainian phraseological dictionaries. We would like to emphasize that up to this time, unfortunately, no Ukrainian-Polish or Polish-Ukrainian phraseological dictionaries have been compiled. The first and only modern Ukrainian-Polish phraseological explanatory dictionary of learning type exists in the manual prepared under the editorship of T. Kosmeda by the team of authors including T. Kosmeda, T. Osipova, M. Chetyrba, L. Malyetskyi, A. Erdeli in 2011 at Adam Mickiewicz Poznan University [Космеда 2011]. But the problem of compiling the explanatory Ukrainian-Polish and Polish-Ukrainian phraseological dictionaries demands updating the efforts of modern scientists to eliminate the existing lexicographic gap.

References

Блинова 2003: Блинова, Н. Функції полонізмів у публіцистичних текстах І. Франка (1878–1907 рр.) [Текст] / Н. Блинова // Українське літературознавство : зб. наук. пр. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. – Вип. 66 : Іван Франко : Статті й матеріали. – С. 220-226. – Бібліогр. : с. 226.

Гонтарук 2004: Гонтарук, Л. Характер запозичень із польської мови в українську XVI–першої половини XVII ст. [Текст] / Л. Гонтарук // Проблеми слов'янознавства, 2004. – Вип. 54. – С. 78-103. – Бібліогр. : с. 103.

Космеда 2011: Космеда, Т. Українська фразеологія : теорія, вправи, тести, словник (для студентів української філології) [Текст] / Т. Космеда, Т. Осіпова, М. Четирба, Л. Малецький, О. Ерделі, за наук. ред. Т. Космеди. – Познань : Вид-во Познанського університету імені Адама Міцкевича, 2011. – 204 с. – ISBN 978-83-930308-7-3.

Ліпкевич 1999: Ліпкевич, І. Г. Полонізми у творах Івана Франка [Текст] / І. Ліпкевич // Українська філологія. Школи, постаті, проблеми. – Л., 1999. – Ч. 2. – С. 152-156. – Бібліогр. : с. 156.

Ліпкевич 2001: Ліпкевич, І. Г. Полонізми у творах Івана Франка [Текст] / І. Г. Ліпкевич // Вісник Запорізьк. держ. ун-ту. – Запоріжжя, 2001. – № 1. Філологічні науки. – С. 55-58. – Бібліогр. : с. 58.

Онишкевич 1964: Онишкевич, М. Й. Діалектизми (полонізми і бойкізми) та їх коментування в 20-томнику творів І. Франка [Текст] / М. Й. Онишкевич // Іван Франко. Статті і матеріали. – Зб. 11. – Львів : ЛДУ, 1964. – С. 182-194. – Бібліогр. : с. 194.

Пилипчук 2008: Пилипчук, С. “Галицько-руські народні приповідки” : пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка [Текст] / С. Пилипчук. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 220 с. – ISBN 978-966-613-584-4.

Ткач 2000: Ткач, Л. О. Вплив польської мови на українську літературну мову Буковини кінця XIX – початку XX ст. (зовнішні чинники) [Текст] / Л. О. Ткач. // Мовознавство. – 2000. – № 6. – С. 22-29. – Бібліогр. : с. 29.

Франко 2006: Франко, І. Передмова до першого тому видання “Галицько-руські народні приповідки” [Текст] / І. Франко // Галицько-руські приповідки : у 3-х т. / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. 2-е вид. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Т. 1 – 818 с. – С. 299. – ISBN 966-613-463-2, ISBN 966-613-464-0.

Sources and Abbreviations

Франко 2006: Галицько-руські народні приповідки : у 3-х т. [Текст] / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. 2-е вид. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Т. 1 – 818 с. – ISBN 966-613-463-2, ISBN 966-613-464-0.

Adalberg 1889–1894: Adalberg, S. Księga przysłów przypowieści i wyrażeń przysłowiowych [Text] / S. Adalberg. – Warszawa. Druk Emila Skińskiego, 1889–1894. – 805 s.

У статті йдеться про специфіку відтворення полонізмів у “Галицько-руських народних приповідках”, укладених Іваном Франком. Йдеться не лише про безпосередні

запозичення з польської лінгвокультури в лінгвокультуру галицьку, але й про існування відповідних паралелей, еквівалентів, відтворення слов'янських архетипів, особливостей прагматики, коментуються випадки розширення чи звуження значень паремій, утворення паремій на основі актуалізації прецедентних виразів.

Ключові слова: полонізм, запозичення, паремія, лінгвокультура, еквівалент, прагматика.

Available 19 September 2013.